

Sygn. akt II CSK 11/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z powództwa Zakładu Produkcyjno - Usługowego (...) Spółki z o. o. w M.
przeciwko R. S. i Ł. S.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 26 października 2017 r.,
skargi kasacyjnej pozwanych
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 24 maja 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w G. uznał za bezskuteczną wobec powoda Zakładu Produkcyjno-Usługowego (...) sp. z o.o. w M. umowę darowizny bliżej opisanej nieruchomości zabudowanej, położonej w G. przy

ul. U., zawartą w dniu 21 lipca 2009 r. między H. S. i pozwanymi R. S. i Ł. S. W sentencji wskazał, że następuje to w celu zaspokojenia bliżej opisanych, wynikających z prawomocnych orzeczeń sądowych, wierzytelności przysługujących powodowej Spółce wobec dłużniczki H. S.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że wskazana w wyroku nieruchomość wchodziła w skład majątku wspólnego małżonków H. S. i M. S., zaś po ustaniu wspólności stała się własnością H. S., dłużniczki powodowej Spółki. Małżonkowie prowadzą od wielu lat działalność gospodarczą w różnych formach organizacyjnych. M. S. był i jest nadal wspólnikiem w spółkach cywilnych, zaś H. S. była w przeszłości wspólnikiem w spółce z o.o., a następnie w 2005 r. rozpoczęła działalność gospodarczą M. Przedsiębiorstwo dłużniczki nie zatrudniało pracowników, nie posiadało maszyn ani innych urządzeń, zajmowało się pośrednictwem między inwestorami i wykonawcami robot budowlanych, zatrudniając podwykonawców, najczęściej l. s.c., w której wspólnikiem był jej mąż M. S., pomagający dłużniczce w prowadzeniu tej działalności. Umową w formie aktu notarialnego z dnia 21 lipca 2009 r. H. S. darowała swoim synom R. S. i Ł. S. nieruchomość położoną w G. przy ul. U. Obdarowani ustanowili służebności osobistego dożywotniego i nieodpłatnego korzystania z niej na rzecz rodziców H. S. i M. S., którzy zamieszkują w tej nieruchomości.

W lipcu 2009 r. przeciwko H. S. został wydany nakaz zapłaty na kwotę 7014 zł plus odsetki ustawowe i koszty, które dłużniczka zapłaciła na rzecz wierzyciela w grudniu 2009 r. W 2010 r. zapadły kolejne nakazy zapłaty na kwoty: 2 639,11 zł, 22 896,03 zł, 1 729 zł. oraz 3 789,68 zł, które to należności dłużniczka uregulowała. W 2012 r. H. S. zawarła umowę na remont dworca PKP w J. o wartości 1 082 400 zł brutto, jednakże kontrahent nie zapłacił całej umówionej kwoty, co spowodowało wystąpienie przez H. S. z pozwem o zapłatę; sprawa jest w toku. Rozpoczęła także realizację zlecenia na roboty budowlane przy budowie w Porcie G. w S. Z powodu nieterminowego wykonania prac została obciążona w dniu 22 stycznia 2014 r. karą umowną w kwocie 275 696, 54 zł, którą potrącono z należnego wynagrodzenia. W związku z wykonywaniem tych robot H. S. kupowała w 2012 r. u powoda materiały budowlane, jednakże uregulowała tylko jedną fakturę z czerwca 2012 r., stąd ze względu na nie uiszczenie należności z kolejnych faktur, powodowa Spółka

uzyskała przeciwko H. S. tytuły wykonawcze w postaci prawomocnego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w G. z dnia 21 listopada 2012 r. (V GNc (...)) na kwotę 1.746,70 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 11 sierpnia 2012 r. i kosztami postępowania oraz prawomocnego wyroku tego Sądu z dnia 14 grudnia 2012 r. (V GC (...)) na kwotę 73.191,17 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami postępowania. Egzekucja tych należności jest prowadzona z wynagrodzenia dłużniczki za pracę wynoszącego 1940 zł netto miesięcznie, ponieważ H. S. nie ma aktualnie innego majątku. Komornik prowadzi przeciwko niej 9 postępowań egzekucyjnych, zaś stan zadłużenia wynosi około 380 000 zł. Na podstawie tych ustaleń Sąd Okręgowy uznał, że powodowa Spółka wykazała przesłanki uwzględnienia skargi pauliańskiej, o których mowa w art. 530 w zw. z art. 527-529 k.c. Dłużniczka H. S. jest niewypłacalna, zaś stan wiedzy pozwanych o poczynaniach rodziców na rynku usług budowlanych pozostaje w świetle art. 528 k.c. bez znaczenia dla rozstrzygnięcia żądania powoda z uwagi na nieodpłatny charakter umowy. Matka pozwanych miała nie tylko świadomość, że darowizna nieruchomości na ich rzecz może doprowadzić do pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli, ale działała z takim właśnie zamiarem. Planowała bowiem rozwijać prowadzoną działalność gospodarczą, przystępować do przetargów, zawierać umowy o dużej wartości, z czym łączył się wzrost ryzyka gospodarczego także dla jej przyszłych wierzycieli, dążyła więc świadomie i konsekwentnie do wyzbycia się całego majątku, a także zatrzymania przedmiotowej nieruchomości w rodzinie.

Wyrokiem z dnia 24 maja 2016 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanych dzieląc ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji. W ocenie Sądu Apelacyjnego, umowa darowizny z dnia 21 lipca 2009 r. spowodowała, że H. S. stała się niewypłacalna. Darując nieruchomość na rzecz synów musiała mieć świadomość, że w przyszłości w związku z prowadzoną działalnością może być wobec niej wszczęta i prowadzona egzekucja, a więc działała z zamiarem pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli. Nie wskazała przekonującej przyczyny darowania synom nieruchomości, w której nadal mieszka.

W skardze kasacyjnej pozwani, zarzucając naruszenie art. 530 k.c. oraz art. 527 § 2 k.c., wniesli o zmianę zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu

Okręgowego w G. z dnia 26 czerwca 2015 r. i oddalenie powództwa z uwzględnieniem kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wierzytelność o zapłatę ceny za sprzedane H. S. towary, dla ochrony której powód wniósł skargę pauliańską i uzyskał pozytywne rozstrzygnięcie Sądów obu instancji, wynikała z umów sprzedaży towarów zawartych w 2012 r, zatem po upływie trzech lat od daty zawarcia umowy darowizny nieruchomości, stąd podstawę rozstrzygnięcia stanowił art. 530 k.c. przewidujący, że regulacje zawarte w art. 527-529 k.c. znajdują odpowiednie zastosowanie także wobec wierzycieli przyszłych, a więc w sytuacjach, w których zaciągnięcie zobowiązania ma miejsce po dokonaniu kwestionowanej następnie w skardze pauliańskiej czynności prawnej.

W świetle art. 530 k.c., na powodzie spoczywa powinność wykazania, że dłużnik dokonując tej czynności działał z powziętym z góry zamiarem pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli, to znaczy wyzbył się składnika majątkowego świadomie w celu spowodowania stanu swojej niewypłacalności i uniemożliwienia uzyskania zaspokojenia przez przyszłych wierzycieli. Porównanie konstrukcji art. 527 § 1 k.c. i art. 530 k.c. prowadzi do wniosku, że ustawodawca zapewnia silniejszą ochronę wierzycielowi, który zawarł umowę z wypłacalnym kontrahentem, który następnie - już po powstaniu zobowiązania - wskutek przedsięwziętych przez siebie działań lub zaniechań stał się niewypłacalny. Art. 527 § 1 k.c. wymaga bowiem wykazania przez powoda, że dłużnik miał świadomość pokrzywdzenia aktualnych wierzycieli, zaś osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkowa o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć z uwzględnieniem ułatwień wynikających z art. 527 § 3 i art. 528 k.c. Wykładnia art. 530 k.c. prowadzi natomiast do wniosku, że niezbędne jest udowodnienie nie tylko faktu, iż zawierając kwestionowaną czynność prawną dłużnik liczył się z tym, że w związku ze swoją działalnością może mieć w przyszłości wierzycieli, ale niezbędne jest udowodnienie, że przez tę konkretną czynność miał zamiar pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli, a więc, że celem czynności było spowodowanie stanu niewypłacalności dłużnika i uniemożliwienie uzyskania zaspokojenia przez przyszłych wierzycieli. Wyraźne rozróżnienie przez

ustawodawcę przesłanek podmiotowych w postaci świadomości dłużnika pokrzywdzenia aktualnych wierzycieli (art. 527 k.c.) i zamiaru dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli przyszłych (art. 530 k.c.) prowadzi do wniosku, że ustawodawca wymaga dla uwzględnienia skargi na podstawie art. 530 k.c. wykazania przez powoda celowego dążenia dłużnika do pokrzywdzenia wierzycieli przyszłych, nie wystarcza tylko świadomość ich pokrzywdzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2015 r., V CSK 454/14, niepubl.). Przyszły wierzyciel może uzyskać ochronę jedynie w razie takiego działania dłużnika, które jest rozmyślnym dążeniem do uwolnienia się od spełnienia zobowiązania, którego powstanie w przyszłości jest realne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2009 r. II CSK 592/08, niepubl.). To rozróżnienie przesłanek odpowiedzialności dłużnika spowodowane jest faktem, że osoba, która chce nawiązać stosunki zobowiązaniowe z innym podmiotem ma możliwość zbadania stanu majątkowego swego przyszłego partnera handlowego, ma możliwość sprawdzenia czy nie dokonał on czynności uszczuplającej jego aktywa; może bez trudu uchronić się przed pokrzywdzeniem nie wchodząc w stosunki zobowiązaniowe z podmiotem, którego stan majątkowy nie daje gwarancji zaspokojenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2003 r., IV CKN 1965/00, niepubl. oraz z dnia 9 listopada 2011 r., II SK 64/11, OSNC-ZD 2013, nr A, poz. 5).

Można przyjąć w świetle zasad doświadczenia życiowego, znajomości praktyki prowadzenia działalności gospodarczej i realiów obrotu, że H. S. brała pod uwagę, że z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej może być w przyszłości dłużniczką jakiegoś bliżej niesprecyzowanego kręgu kontrahentów. Jednakże Sąd Apelacyjny nie rozważył należycie kwestii, czy biorąc pod uwagę sytuację finansową dłużniczki w dacie zawarcia w dniu 21 lipca 2009 r. darowizny nieruchomości (z przedłożonych przez pozwanych zeznań podatkowych PIT H. S. k. (...) akt wynika, że w 2008 r. osiągnęła ona przychód 551 641,06 zł, w 2009 r. 1 306 129,67 zł, w 2010 r. 2 071 637,31 zł, zaś w 2011 r. 1 24- 471,60 zł) istotnie można mówić o zamiarze (celowo przez nią ukierunkowanym działaniu) dokonania darowizny nieruchomości na rzecz jej synów z pokrzywdzeniem powodowej Spółki, z którą weszła w stosunki handlowe trzy lata później. Nawet jeśli przyjąć, że miała

świadomość, iż ta czynność zmniejszy możliwość zaspokojenia się jej przyszłych wierzycieli, przynajmniej z tej nieruchomości, to nie jest to jednak wystarczające dla skutecznego zaskarżenia czynności na podstawie art. 530 k.c. Z ustalonych faktów stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku wynika, że okresie poprzedzającym kwestionowaną przez powoda czynność, sytuacja majątkowa H. S. była dobra, działalność przynosiła w rosnące dochody, nie było strat, ponadto H. S. posiadała także inny majątek, ruchomy i nieruchomy, zaś problemy finansowe zaczęły się w drugiej połowie 2011 r. i wynikały po części także z działań jej kontrahentów, co jest wliczone w ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej. Ze wskazanych wyżej przyczyn zarzut naruszenia art. 530 k.c. okazał się uzasadniony, co prowadziło do uwzględnienia skargi kasacyjnej (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

jw

r.g.